

a részletes elemzésből. Méltán kifogásolja Mérei egyik kritikusja, hogy a feudalizmus bomlásának nem *alapvető* oka a gabonakonjunktúra, hisz ez azt jelentené, hogy e nélkül nem bomlott volna föl ez a társadalomforma. Másfelől *Spira György* vulgármarxizmusnak bélyegzi azt az egyszerezűt felfogást, amely a népszaporodás mechanizmusában látja a társadalmat mozgató erőt. Mindkettő azt jelentené, hogy a hűbéri rend bomlása nem a társadalmi rendben eleve *bennrejlő*, de csak egyre következetesebben érvényesülésekor kiéleződő immanens ellentmondásokra, hanem valami véletlenszerű, *külső* okokra vezethető vissza. E kor gazdaság- és társadalomtörténete azonban különösen igazolja, hogy sem a gabonakonjunktúra, sem a túlnépesedés nem önmagában oka, *causa efficiens*e e társadalom bomlásának, hanem ezek is okozatai, *effectus*ai az önmagában bonyolulttan bezáruló, állandó kölcsönhatásban lévő *circulus vitiosus*nak. Ebből bármelyiket kiragadni: *crösztétel a multon*.

PÉTER LÁSZLÓ

MOLNÁR ANTAL: BARTÓK MŰVÉSZETE. (Rózsavölgyi.)

Az illusztris zeneesztéta egy kis Bartók-kötettel lepté meg a zenei kérdések iránt érdeklődő közönséget a Bartók zenei emlékversenyek megrendezése alkalmával. A szerző számára minden bizonnyal némi elégtételt jelent, hogy könyve a Bartók-ünnepségekkel egy időben jelent meg, mert ő is azok közé a néhányak közé tartozik, akik már harminc évvel ezelőtt hirdették Bartók jelentőségét s akik fölismerésükkel akkor szinte egyedül álltak. Azóta az események, a fejlődés fényesen igazolták őket. Ma már világosan látjuk: Bartók messze megelőzte korát s népünk, közizlésünk a megváltozott politikai és társadalmi körülmények közepette lassan már fejlődik nagy fia után.

Molnár Antal nem vezet bennünket végig egységesen a nagy mester életművén, kissé mozaikszerű. Első fejezetében Bartók zenei jellemrajzát adja. Életművét három alkotóperiódusra osztja fel: utóromantikából indul el, majd szembe fordul vele s így jut saját zenei egyéniségéhez, az igazi bartóki zeneyelv megkonstruálásáig. Ez a zeneyelv „szembeáll az unottra hajszolt dur és moll hangnemiséggel, kibontja egy szabadabb

és másféle kötöttségű hangnemrendszer szálait.” (19. old.)

A szerző igen jelentékeny tényezőként ismeri el Bartók, de a világ zenéjében is a népzenei inspirációt: „... az egész *sonetörténet*et fölfűzhető a *népzenei hűbéri fonáln*...” — állapítja meg (39. old.). De ez a népi inspiráció nem a harmincas évek romanlikus népieskedése, hanem tudatos hatáskeresés, és őszinte realizmus: nem szublimálja, nem szépíti, hanem úgy fogadja a népet érenyeivel és hibáival együtt, amilyen. A szerző könyvének terjedelméhez képest viszonylag bőségesen alkalmazza a szociológiai szemléletmódot is, igen eredetiek s találóak azok a megállapításai, amelyeket a kényelmes polgári társadalom Bartók-iszonyával szemben tesz.

Könyvének második fejezetében „az új magyar zene két állócsillagát”, *Bartókot és Kodályt* veti össze s von köztük találó párhuzamot.

Műve utolsó részében néhány Bartók-emléket, egy-két kevésbé ismert eseményt, epizódot elevénít fel a nagy mester életéből. Különösen fontosak ezek a közlések, ha Bartók *politikai felfogását* akarjuk szemügyre venni. Néhány személyes Bartók-emléket is közöl azokból az időkől, amikor mint tanítvány volt kapcsolatban Bartókkal.

E három sikerült fejezetből ha nem is rendszeres, de Bartók egyéniségét elég híven tükröző képet kap az olvasó. Azt azonban nem értjük, miért dokumentálta a szerző Bartókkal kapcsolatosan a magyar geniusz nagyságát azzal, hogy — könyvének tárgyához illően — oldalakon át sorol fel magyar feltalálókat éppen a természettudományok és a technika világából? Szép így együtt látnunk kiváló tudósaink s feltalálóink neveit, de ezt a felsorolást szívesebben látnók másutt, mint ebben a kiterjedelmű Bartók-monográfiában. Bartók szelleme — épp a közelmúltban lezajló s világviszonylatban is jelentékeny zenei versenyek után már nem szorul arra, hogy nagyságát ilyen hivatkozásokkal támasszuk alá.

A könyv olvasását kissé megnehezíti a szerző néhány bonyolult s többértelmű kifejezése. Nem tudni pl., hogy milyen értelemben használja az erkölcsöt. Bartók fiatalkori műveiről azt írja, hogy „az *erkölcsi nagyság iskolája*”. Másik helyen „*normális ösztönről*” beszél.

E két szerény hozzáízés azonban

mitsem von le a könyv értékéből. Molnár Antal tanulmánya komoly nyeresége Bartók-irodalmunknak.

KIRÁLY JÓZSEF

LÁNG GYÖRGY: BARTÓK ÉLETE ÉS MŰVEI. (Grill.)

Jóleső érzéssel vehetjük tudomásul, ha könyvpiacunkon olyan művek látnak napvilágot, amelyek a nagyközönséget, a széles tömegeket Bartókkal akarják megismertetni. Az elmúlóban levő közönyös polgári közizlés nem jutott el Bartókig, de sajnos, értelmiségünk, közvéleményünk tetemes része előtt még ma is érthetetlenként, megközelíthetetlenként állanak Bartók alkotásai. Ezért örömmel kell üdvözlőnk minden olyan próbálkozást, amelyik a széles tömegekhez szólva, akarja megismertetni a népszerűsíteni Bartók művészetét. Minden bizonnyal ez a tiszteletreméltó szándék vezette *Láng Györgyöt* is, amikor fantáziáját, intuitív képességeit kissé szabaddon engedve, vállalkozott Bartók egyéniségének, jellemének, magánéletének ismertetésére.

A mindenáron való népszerűsítő az azonban veszélyes dolog, mert ha az író nem vezeti kellő mérséklet, könnyen túllő a célon s inkább árt, mint használ az ügynek. *Láng György* Bartók-könyvét olvasva az az érzésünk, mintha a szerzből hiányozna ez a mérséklet. Hatalmas beleléssel iparkodik a nagy mester egyéniségét, problémáit, életének fordulópontjait megjeleníteni, sőt sokszor feleslegesen kiszínezi s drámaivá tenni. Ezek a dagályos túlzások, belemagyarázások regényszerűvé teszik könyvét s csökkentik a szerző életrajzírói hitelességét. Különösen szembeűnő ez, ha számbavesszük pl. azt a tárgyi tévedést, amelyet — nyilván a források elégtelensége híján — követ el a szerző Bartók második házasságának leírásával kapcsolatban.

Nem értjük pontosan néhány megállapítását sem.

„*Zenei transzcendentáliszmusnak*“ nevezi Bartók művészetét. Ehhez a meglehetősen sikerületlen elnevezéshez a szerző a „*transzcendens*“ filozófiai terminus technicus félreértéséből jut el. Azt szeretné vele mondani, hogy Bartók zenéje a „*vertikális*“ (akkordikus, tonális) és a „*lineáris*“ (atonális vagy politonális) komponálási módszerek szerencsés összefonódása. Ez a megállapítás bizonyonnyal helytálló, csak az okoz zavart, hogy éppen „*transzcendentáliszmusnak*“ nevezi el ezt a komponálási módot. Mint könyvéből kiderül, a szerző szótárában a transzcendentáliszmus az evilági és túlvilági (immanens és transcendens) összefonódása, egymással szembenállása, holott az ilyen világképet a rendszeres filozófia *dualizmusnak*, a progresszív esztétika pedig az *idealizmus felé való elhajlásnak* nevezi.

A szerző hömpölygő, dagályos stílusa többhelyütt kicsap a medréből. Bartók kezdeti népszerűtlenségének, megnemérésének taglálásakor így fakad ki: „... *jellegetes magyar sors, magyar művészsors* (a Bartóké). *Siinte azt kell hinnünk, hogy sváiba és bitangba oltott Pató Pálok és Goncsárov-rajzolta Oblomovok kötözgetik és akasztják gonosz szándékossággal a magyar kultúra egekbe röppenni akaró, tüzes diadalszerkeinek kerekeit*“ (66. old.) Az efféle mondatok nem méltóak Bartókhhoz!

Láng György Bartók-művéből mindenesetre kiérzik, hogy a téma iránt érzeti igen nagy jóindulat s tisztelet hozta létre. A szerző tagadhatatlanul nagy érzékkel rendelkezik a téma iránt. Így minden reményünk megvan arra, hogy a szerző kissé átdolgozza könyvét, egy újabb kiadásban értékes s hézagpótló Bartók-életrajzzal ajándékozná meg zeneirodalmunkat.

KIRÁLY JÓZSEF

Megjelent a Magyar Művészet márciusi száma

A folyóirat új száma művészettörténeti szenzációval szolgál. Pigler Andor a Szépművészeti Múzeum egy eddig pontos meghatározással nem bíró németalföldi képeről megállapítja, hogy Van Eyck elpsztult művének másolata, mégpedig egy olyan Van Eyck képnek, mely Zsigmond magyar királyt és annak Ozorai Fülöp néven ismert hadvezérét is ábrázolja. Ybl Ervin terjedelmes tanulmányban számol be Koszta József művészetről. Lyka Károly becses művészettörténelmi adatokkal szolgál. Kalmár János egy Füleken előkerült XVI. századi faszár-ábrázolásos kályhacsempét ismertet. Géó-Charles a nemrég Budapesten járt francia műkritikus magyarországi benyomásairól ad értékes képet. Jean Bouret ugyancsak egy francia műkritikus Az emberi tanúságtétel kiáltványa cím alatt száll síkra az emberi tartalommal telt művészet mellett. Bernáth Aurél a szocialista realizmus problémáiról ír. Bauer Jen az új magyar plakátművészetet ismerteti. Gazdag múzeumi élet és beszámoló rovatok, kiállítások ismertetései, aukciós hírek teszik teljessé a gazdagon, többek közt egy színes illusztrációval ellátott számot. A lap példás kiállításban, Bernáth Aurél szerkesztésében jelent meg.